

DARVASI LÁSZLÓ

Magyar novellák

VIZSGÁZTATÁS

Úgy tudott németül, mintha Weimarban született volna. Tétován állt meg a tiszttel, botjával a földet kapargatta, miközben azt ismételte, hogy vizsgázni minden körülmények között kell. A vizsga jár, tiszt úr, szólt halkán. Tudott ógörögül, latinul, és úgy beszélt németül, mintha Weimarban született volna. Állt a tiszttel a koranyári fényben, arany monogramos zsebkendőjével izzadó homlokát törölgette, és azt mondta, vállal minden felelősséget. A tiszt szelíden rázta a fejét, fájdalmasan mosolygott, ne haragudjon, tanár úr, ez lehetetlen, bármelyik órában indulhatnak, és a felelőség terhe ebben az esetben már nem a tanár úr vállán nyugszik, hanem, lássa csak be, az övé. Fiatalember volt a tiszt, és komolyan tisztelte a tanárt, de, mint mondta néha, képtelen fölfogni, hogyan élhet ilyen helyen, a város nevét se tudta kimondani, niereg-haza, nevette el magát, és mégis megpróbálta, mit keres itt egy ilyen elme, mein Gott, mit. Írt verseket ő is, mondta elmélázva a tiszttel, írt ő is néhány szonettet, meg novellákat is, de, és ekkor elhallgatott, a tábor felé nézett, mindegy már, legyintett, olyan mindegy. Kora nyár volt, a határban arattak. A táborban harmonikázott valaki. Este a tanár újra ott állt a tiszttel, aki írt verseket is. Vizsgázni kell, tiszt úr, mondta, mert a vizsga olyan, mint az embernek a név. Tudni kell, mit érünk. Vizsga nem maradhat el, mert micsoda az ember, ha nem méri meg. A tiszt magyar bort ivott, tudja-e, tanár úr, nekem is csak az utolsó vizsgám hiányzott, amikor, legyintett, és lepöckölte zubbonyáról az éjjeli lepkét, mindegy már, ez is mindegy. Állt a tiszttel, szalmakalapját forgatta, nem szólt. Bámulta a tisztet, aki végül fölsóhajtott, jól van, holnap kimehetnek a fiúk.

Másnap reggel ismerős csendőrkísérte át a fél osztályt a gimnáziumba, ahol ő már várta őket. Olyan volt mint mindig, szigorú és igazságos, néha megengedett egy viccet. A kis Lang most se tudott semmit, hát megbukott szegény. Weisz Sámuel most is mindent tudott. Petz nem dadogott annyira, Horváth felületes volt, de elbűvölő, Hirsch megint puskázott, Jankovics ideges volt, Klein minden adatot tudott, ám az összefüggéseknél zavarba jött.

Levizsgáztak a fiúk, és szerencsésük volt, mert éppen aznap délután jött a parancs. Kora nyár volt. A határban arattak. Meleg szél fújt, csattogva száradtak szerte a városban ruhák. És elindultak velük a vonatok, és ők vitték a bizonyítványukat Nyugat felé, Oswiecim felé.

GELEI, A MEZÍTÁBAS

Gelei iszákos volt, és pénzhez jutott. Új cipőben ment a bálba, sok barátja lett, beivott megint. A bátyjához akart menni, aki szintén az alvégen lakott. Tó volt az utca hátoldalán, ahogy véget értek a kertek, a porzó kocsit, a cse-nevész akácok, két-három tó, túlzás, kacsaúsztatók inkább, a Tinóka ér békalencsés maradványai. Nálunk meg hátul mindig nyitva volt a kapu. Ott jött be Gelei, részeg volt, befeküdt az istállóba, a kukoricacsutkát magára húzta. Másnap reggel, vasárnap reggel, Öregnagya csutkáért ment, hogy begyűjtson a sparheltbe, Öregnagya a ház előtt kaszálta a fűvet. Sikoltott Öregnagya, mint akit fojtanak. Pedig ő fogott egy férfibokát, Gelei csupasz bokáját.

Nem szúrta le Öregnagya Geleit, mert az arca mellé döfte a villát.

Gelei sírt, micsoda szégyen, micsoda szégyen.

Hol a cipője, jaj, hol van? Micsoda szégyen!

Gelei fizetett egy liter bort Öregnagyanak, ne mondja el senkinek a dolgot, egy liter bor, akkor annak még értéke volt, egy liter bor az mérték volt.

Megitták a bort, s Gelei megnyugodva támolygott haza, mezítáb ment, Öregnagya meg kiült a kocsmá elé, s aki csak arra tévedt, elmondta a fontos újságot, hogy Gelei nagyon berúgott a bálban, és az ő istállójában aludt, és elvesztette az új pár cipőjét is.

A PORCELÁNNADRÁG

Nadrágot nők nem gyűlöttek úgy, ahogyan ők. Afféle fehér porcelánnadrág volt, finom szövésű, puha matéria, Pesten korzóztak ilyenekben írók, színészek és főhivatalnokok. Öregnagya kedvenc nadrágja volt, és csak vasárnap vette föl, hogy elsétáljon a kaszinóig, s vissza. Lányai vasalták a nadrágot, ötven éves, meglett nők, fölvaltva vasalták vasárnap hajnaltól, vasalták órákon át, hogy hajszálnyi ránc se legyen rajta, mert félvak apjuk a legkisebb gyűrődés miatt is dührohamot kapott. Tíz órakor állt ki Öregnagya az udvarra, hogy megtekintse az eget. Egyetlen felhő elég volt, hogy a taligát rugdossa szentséggel. Elég volt egyetlen eltévedt cirrocumulus fátyoldarabka az égbolt keleti felén, hogy dörmögve a szürke posztóndrágot kérje, mert eső lesz, eső, eső, eső, s a lányai, meglett nők, sápadtan hallgattak, bámulták az eget, nézték a semmi felhőcskét, és elvesztemen sóhajtoztak.

A temetésen úgy zuhogott, akárha dézsából öntötték volna. A sár, és a tocsogó víz a sírgödör alján. Sírtak a lányok, a meglett nők. És közösen döntöttek úgy, hogy Öregnagypát a fehér porcelánnadrágjában temessék a földbe.

TARTOZÁS

Éppen a szomszédban volt a Palotai kocsmá. Az egész alvóg odajárt, öreg Bebe, Molnár Szódás, Gulyás, Kiegl, Pataki, a gyári munkások, földművesek, cigányok.

Öregnagyapát odaállították az oroszok a falhoz. Szép lova volt, deres volt, kanca volt. Odalökték az öreget a falhoz, hogy recscent a válla, és aztán csoda történt. Mert nem lötték le, mert kapott egy apró tatár lovat is a deres helyett. Jött a következő csapat is, üvöltöttek Öregnagyapával, lopta a lovat, az egy tatár ló, honnan van neki tatár ló! Állt a falnál megint, és csoda történt, mert nem lötték le. De a padlás, a pince, az istálló!

A háború után már nem sokat csinált öregnagyapá. Naphosszat ült a Palotai kocsmá előtt, nézelődött, jönnek az oroszok, mondta néha, nem jönnek, mondták neki, már itt vannak, papa. El se mentek, papa. Mindig akadtak beszélgető cimborái.

És az a vas tartórúd a kocsmá előtt!

Falhoz támasztani kerékpárt tilos!

Jönnek az oroszok, Bebe.

Jönnek az oroszok, Kiegl úr!

Jönnek az oroszok, te Raffael.

El se mentek, Karakazs papa.

Sára néni őrizte a bicikliket, egyszer beteg lett, nem volt ott. Öregnagyapá ült a kocsmá és a házunk között, hokedlin ült. Jött egy ismeretlen ember, nem Bebe, nem Kiegl, nem Gulyás, s nem valamelyik Kolompár fiú, ismeretlen volt, a biciklijét a többihez támasztotta, ránézett az örege, a zsebébe nyúlt, és pénzt adott neki, valamennyi pénzt, egy forintot, ötven fillért.

Éppen kilépett az utcára a fia,

édesapám, állt meg az öreg előtt, drága édesapám, mondta a fejét csóválva, hiszen megszégyenít engem.

Öregnagyapá úgy nézett föl, mintha az égre bámulna.

Tartozott nekem az az ember, fiam.

POLLA

Tél volt, és disznóvágás volt. Cigány Polla csúszkált a tavon, énekelt. Dús fekete haja volt, sála nem volt, kabátja derékig érő, durva szövet, csúszkált a befagyott tavon, énekelt, mint akin nem fog a hideg.

Sívítottak szerte a városban a disznók.

Polla volt a legszebb, a combja és a mellei, ajka tövében az anyajegy, sála nem volt, posztókabátja volt. Serházkút volt a neve, ásott kút, nem is volt más

kút a környéken minálunk, az alsóvároson. Betonozott alagra rakták a téglákat, fafedővel fedték, vödörös gémrúddal emelték a vizet az asszonyok. Disznóvágás volt. Vízért az asszonyok jártak inkább, ki tudja, miért, talán mert ők használták el aztán, levest főztek, fürdették a kölyköket, mostak, mert az élet az, hogy az asszony több vizet használ, mint a férfi. Cigány Polla csúszkált a tavon, énekelt, szerelmes volt.

Sívítottak szerte a városban a disznók.

Ki mondta, hogy Polla szerelmes.

Ki mondta, hogy magyar fiúba szerelmes, ki mondta, hogy Párizst ígérték neki, hogy felcsinálták, ki mondta, hogy négy napja énekel, és csak énekel, énekel. Hordták a vizet az asszonyok vízfordófával, mert asszonyok hordták minálunk a vizet a Serházkútból. Előbb egy hajcsómó jött, dús, fekete kóc, aztán valami puha anyag, egy posztókabát darabja, és aztán fölhúzták a testet is. Polla szája nyitva volt, énekelt. Polla szeme nyitva volt, Párizst látta. De az ujjai, az ujjai olyanok voltak, mint a megdagadt hurkák. Sívítottak szerte a városban a disznók.

TÁNCISKOLA

Olyanok voltak, mint két szerelmes madár. A férfit Bátyónak hívták, és vasúti tiszt volt, az asszonyt Máriának hívták, és mindig másik rokonnál húzták meg magukat a nagy és összetartó családban, mikor az asszony testvéreinél, mikor a Bátyó húgainál, csak mert nem volt házuk, semmijük se volt. Műveltek voltak és finom ruhákat hordtak, és Mária tudott sütni is, igaz, csak a tortaéhoz értett, a húst odaégette, a krumplit könnyű ujjakkal, dúdolgatva pucolta el, de még a rántottája is ehetetlen volt, ám a tortának számtalan fajtáját tudta, kérhettek tőle bármit, ischlert, fánkot, piskótát, riskókot, oroszkrémtortát, képviselőfánkot, mogyorótortát, őzgerinctortát, bármit. Olyanok voltak, mint két szerelmes madár. Napernyővel jártak az alföldi városkában, napernyővel óvták magukat a perzselő melegtől, a portól, miközben sokszor elsétáltak az állatpiac és a vágóhíd előtt, a malom oldalában kamillát és kutyatejet tépkedtek. És gyakran tortát reggeliztek. Reggeli fényben fürdött a konyha, ők meg a zománcos lábaskából epertortát falatoztak. Zoláról, Schubertről és Tolsztojról beszélgettek. Fogat is mostak. Mily szép napunk van, köszöntek a parasztokra. Olyanok voltak, mint két szerelmes madár, és kölni illata szállt utánuk, és mindig másnál laktak. Mégse voltak terhére senkinek, különségüket könnyed bájjal viselték, s idővel a család is megtanulta, úgy lehet szeretni őket, ha nem kérnek tőlük semmit, ha nem szabnak kötelességeket nekik, mert adnak ők maguktól is. Hétfő estéenként Mária dobos tortát sütött, Bátyó Heinét és Ady Endrét szavalt a gyerekeknek. Amikor Mária anyja meghalt, mégis föllélegzett

a család. A szolnoki kisházat ők örökölték, Bátyó és Mária, a két szerelmes madár, ők örökölték, mert nekik semmijük sem volt, néhány könyv csupán, ruhák, és az angol gramofon. Ők csak műveltek és finomak voltak, és néha epertortát reggeliztek.

Förlégzett a család, lesz végre házuk nekik is, s nem vándorolnak két-havonta, félévente máshoz, testvérhez, nagynénihez, vagy sógorhoz.

Bátyó és Mária a házat eladta, s a pénzen tánciskolába iratkoztak. S mire elvégezték a tanfolyamot, kitört a háború is, világháború volt, de ők már tudták a mazurkát, a körmagyart, a polonézt, a tangót.

Olyanok voltak, mint két szerelmes madár.

Éppen ötven évesek voltak ekkor.

PATAKIFERENC: BOSZORKÁNSZOMBAT (1973 K.)